

АҲОЛИНИ ТАБИЙ ВА ТЕХНОГЕН ХУСУСИЯТЛИ ФАВҚУЛОДДА ВАЗИЯТЛАРДАН МУҲОФАЗА ҚИЛИШ

Собиров Р.С

Фавқулодда вазиятлар вазирлиги, Фуқаро муҳофазаси институти, Фавқулодда вазиятларни бартараф этиши ва кичик ҳажмли кема ҳайдовчиларининг тайёрлаш кафедраси ўқитувчиси

Аннотация: *Мақолада аҳоли яшаш жойларида зилзила билан боғлиқ фавқулодда вазиятларни олдини олишдаги аҳолини ўқитиш даврида фавқулодда вазиятларни олдини олишдаги мавжуд муаммолар кўтарилган. Фавқулодда вазиятлардан муҳофазалаш тадбирлари орасида аҳолининг барча қатламини зилзила вақтида тўғри ҳаракат қилишга тайёрлаш муҳим аҳамият касб этади. Чунки, фуқароларни зилзила вақтида тўғри ҳаракат қилишга тайёрлаш орқали юзага келиши мумкин фавқулодда вазиятлар оқибатида жабрланганлар сони ва моддий зарарни камайтиришга эришиши мумкин. Тадқиқод ишларидан кўзланган асосий мақсад зилзила билан боғлиқ фавқулодда вазиятларни олдини олишда аҳоли яшаш жойларида хавфсизлигини таъминлашга эришишидан иборат. Зилзила ва бошқа турдаги фавқулодда вазиятлар юзага келган тақдирда аҳоли хавфсизликни таъминлаш бўйича хорижий тажрибаларни ўрганиш, олинган маълумотларни тизимли таҳлил қилиш, шунингдек соҳа бўйича юртимизда мавжуд бўлган муаммоларни ўрганиб чиқиб, хориж тажрибасини амалиётга тадбиқ этиш бўйича зилзила вақтида тегишли ҳаракат ва тадбирларни амалга оширишни йўлга қўйиш, самарадорлигини ошириш мақсадида илмий тавсиялар берилди.*

Калит сўзлар: *зилзила, аҳолини тайёрлаш, фавқулодда вазият, ҳаётий фаолият хавфсизлиги, фуқаро муҳофазаси, профилактика, ўқитиш, тайёрлаш, анализ.*

Ключевые слова: *землетрясение, обучение населения, чрезвычайная ситуация, безопасность жизнедеятельности, гражданская защита, профилактика, обучение, образование, анализ.*

Key words: *earthquake, education of the population, emergency, life safety, civil protection, prevention, training, education, analysis.*

Сўнгги йилларда дунёда юзага келаётган кўплаб табиий ва техноген хусусиятли фавқулодда вазиятлар кишилиқ жамиятини хавфсизлик масалаларига эътиборни кучайтирмоқда. Албатта, юқори технология ва замонавий техника воситаларни қўлланиши орқали фавқулодда вазиятларни олдини олиш, оқибатларини бартараф этиш услубларини янада самарали олиб бориш имкониятларини яратди.

Ушбу тадбирларни сифатли ташкил этиш, энг аввало инсон онги, унинг тафаккурини ўстириш, зарурий маълумотларни етказиб беришдек масалаларга боғлиқдир. Шунинг учун ҳам республика сиёсатининг устувор йўналишларидан бири аҳолининг хавфсизлигини таъминлаш, уларни турли хавфлардан муҳофаза қилиш,

келиб чиқиш сабабларини аниқлаш, олдини олиш тадбирларини ҳамда энг муҳими юзага келадиган аҳолини тўғри ҳаракат қилишга ўргатишдир. Ҳаёт тажрибаси шуни кўрсатмоқдаки, фавқулодда вазиятларни олдини олиш, содир бўлганда тўғри ҳаракат қилишга ўргатиш масалаларини ёшлиқдан бошлаш заминида олиб борилаётган тадбирларни самарали ташкил этиш ижобий натижаларга олиб келади.

Шу сабабли, фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва оқибатларини камайтириш тадбирлари нафақат жисмоний шахслар, балки давлат ҳамда бутун дунё ҳамжамиятини қизиқтирадиган, ҳал қилиш зарур бўлган долзарб муаммолардан бири ҳисобланади.

Маълумки, Ўзбекистон ҳудудининг 70-80 % сейсмик фаол зонада жойлашган бўлиб, бундай хавfli ҳудудларда истиқомат қиладиган фуқаро зилзила табиатини, унинг намоён бўлиш ва тарқалиш қонуниятларини билиши, унинг талофатларини камайтириш бўйича зарур чора-тадбирларни белгилаш кўникмасига эга бўлиши муҳим аҳамият касб этади.

Шу муносабат билан, “Аҳолини ва ҳудудларни табиий ва техноген хусусиятли фавқулодда вазиятлардан муҳофаза қилиш тўғрисида”ги, “Фуқаро муҳофазаси тўғрисида”ги Қонунлари ҳамда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 9 сентябрдаги “Аҳолини фавқулодда вазиятларда ҳаракат қилишга ва фуқаро муҳофазаси соҳасида тайёрлаш тартибини такомиллаштириш тўғрисида”ги 754-сонли, 2023 йил 29 апрелдаги “Ўзбекистон Республикаси фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва бундай вазиятларда ҳаракат қилиш давлат тизими фаолиятини самарали ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 171-сонли қарорлари ижросини таъминлаш, республика аҳоли яшаш жойларида фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва улар содир бўлганда тўғри ҳаракат қилишга ўқитишни ташкил этишнинг узлуксизлигини таъминлаш ҳозирги кундаги долзарб муаммолардан биридир.

Фавқулодда вазиятлардан муҳофазалаш тадбирлари орасида аҳолининг барча қатламини, зилзила вақтида тўғри ҳаракат қилишга тайёрлаш муҳим аҳамият касб этади. Чунки, фуқароларни зилзила вақтида тўғри ҳаракат қилишга тайёрлаш орқали юзага келиши мумкин фавқулодда вазиятлар оқибатида жабрланганлар сони ва моддий зарарни камайтиришга эришиш мумкин. Соҳа мутахассисларининг фикрига кўра, зилзила вақтида жабрланганларнинг аксариятини тайёргарликдан ўтмаганлар, аниқроғи тўғри ҳаракат қилишни билмайдиганлар ташкил этади.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Аҳолини фавқулодда вазиятларда ҳаракат қилишга ва фуқаро муҳофазаси соҳасида тайёрлаш тартибини такомиллаштириш тўғрисида”ги Қарорида аҳолининг фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва ёнғинлар профилактикаси бўйича тайёргарлигини ошириш ҳамда фаол иштирокини таъминлаш борасида ҳар ҳафтанинг чоршанба кунлари ташкилотларда ва маҳаллаларда аҳолининг фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва ёнғинлар профилактикаси бўйича тайёргарлигини ошириш ҳамда фаол иштирокини таъминлаш тадбирлари ўтказилади;

ФВДТ таркибидаги вазирликлар, идоралар ва бошқа ташкилотлар ҳамда маҳаллий ижроия ҳокимияти органлари томонидан ушбу кун давомида қуйидаги асосий тадбирлар кенг қамровда амалга оширилади:

Ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш соҳаларида банд бўлган аҳоли, мактабгача таълим муассасалари тарбияланувчилари, умумий ўрта таълим мактаблари ва ўрта махсус, касб-ҳунар таълим муассасалари ўқувчилари ҳамда олий таълим муассасалари талабалари билан семинарлар ва мавзули ўқув машғулотлари ўтказилади, уларга тарғибот-ташвиқот материаллари тарқатилади ва зарур тадбирла юзасидан тавсиялар берилади;

аҳоли кўп тўпланадиган жойларда ва жамоат транспортида фавқулодда вазиятлар, шу жумладан, ёнғинларнинг олдини олишга қаратилган плакатлар, шунингдек, улардаги мавжуд таблолар ва мониторларга, Интернет сайтларга ижтимоий роликлар жойлаштирилади деб, қарорда белгиланган.

Ўзбекистон Республикасининг “Аҳолини ва ҳудудларни табиий ҳамда техноген хусусиятли фавқулодда вазиятлардан муҳофаза қилиш тўғрисида”ги Қонунда фуқароларнинг фавқулодда вазиятлардан муҳофаза қилиш соҳасидаги мажбуриятлари берилган бўлиб, бунда фуқаролар хавфсизлик чорасига риоя этиши, ишлаб чиқариш интизомининг ва технологик интизомнинг, экологик хавфсизлик талабларининг фавқулодда вазиятлар рўй беришига олиб келиши мумкин бўлган бузилишларга йўл қўймаслиги;

Фавқулодда вазиятлардан муҳофазаланишнинг асосий усулларини, жабрланганларга биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш йўллариини ўрганиши ҳамда ўз билимлари ва амалий кўникмаларини такомиллаштириши;

Фавқулодда вазиятлар рўй беришига олиб келиши мумкин бўлган авариялар, офатлар, ҳалокатлар ва ёнғинлар хавфидан дарак берувчи аниқланган аломатлар тўғрисида тегишли органларни хабардор қилиши;

Фавқулодда вазиятлар рўй бериши хавфи шароитларидаги ва фавқулодда вазиятлар рўй берган шароитлардаги огоҳлантириш сигналларини, юриш-туриш қоидаларини ҳамда ҳаракат қилиш тартибини, умумий ва яқка муҳофазаланиш воситаларидан фойдаланиш усулларини билиши;

зарур бўлганда, кутқарув ишларини ва кечиктириб бўлмайдиган бошқа ишларни амалга оширишга кўмаклашиши шарт.

Фуқароларнинг зиммасида қонунчиликка мувофиқ бошқа мажбуриятлар ҳам бўлиши мумкин деб белгилаб қўйилган.

Ўзбекистон Республикасининг “Фуқаро муҳофазаси тўғрисидаги” Қонунда аҳолини ва мутахассисларни фуқаро муҳофазаси соҳасида тайёрлаш умумтаълим мактаблари, академик лицейлар, касб-ҳунар коллежлари, олий ўқув юртлари, ишлаб чиқариш ва яшаш жойларида аҳолини фуқаро муҳофазаси соҳасидаги ўргатиш умумий ва мажбурийдир деб белгилаб қўйилган.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 29 апрелдаги “Ўзбекистон Республикаси Фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва